

Position Paper

Tim Staal (VVOJ / SPOON)

Betreft: Rondetafelgesprek op 13 februari 2015 over de uitvoering van de Wet open overheid (Woo) voor de Vaste Commissie van Binnenlandse Zaken.

Amsterdam, 6 februari 2025

Geachte Commissie, geachte Voorzitter,

Hartelijk dank voor de uitnodiging om te mogen inspreken tijdens het Rondetafelgesprek over de Wet open overheid. Ik zal spreken namens de Woo-werkgroep van de Vereniging van Onderzoeksjournalisten (VVOJ), waarvan ik als Woo-redacteur bij Investico lid ben, en Expertisecentrum voor Woo-verzoekers SPOON, waarvan ik programmadirecteur ben. SPOON komt op voor de belangen van alle Woo-verzoekers met een maatschappelijk belang.

Hoewel de Woo pas een kleine drie jaar geleden in werking is getreden, is er veel om ons als verzoekers (journalisten, maatschappelijke organisaties en betrokken burgers) zorgen over te maken. Structurele problemen die onder de Wob bestonden zijn onder de Woo (nog) niet opgelost, en veel van de goede voornemens na het rapport Ongekend Onrecht zijn (nog) niet waargemaakt of zelfs teruggedraaid.

De **wettelijke termijnen** worden slechter nageleefd dan ooit. Zo werd een vrijwel identiek Woo-verzoek bij het ministerie van Landbouw in 2011/2012 in 4 maanden (493 documenten) afgehandeld,¹ in 2020/2023 duurde hetzelfde proces (605 documenten) drie jaar.² Dit terwijl het aantal Woo-verzoeken in Nederland vanuit Europees perspectief nog altijd zeer laag is.³ De stap naar de rechter voor het afdwingen van tijdige openbaarmaking is nauwelijks meer een effectief middel te noemen.⁴ Het is zo ernstig gesteld, dat journalisten zelfs geen kleine Woo-verzoeken meer doen (enkele tientallen pagina's) als de informatie niet over minstens drie maanden nog steeds actueel is.

---

¹ Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Besluit Wob-verzoek pelagische sector, 8 maart 2012.

² Zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/woo-besluiten/2023/09/15/besluit-op-woo-verzoek-over-externe-contacten-pelagische-visserij>.

³ Zie <https://www.universiteitleiden.nl/nieuws/2022/10/rechtsvergelijkend-onderzoek-openbaarheid-overheidsinformatie-aangeboden-aan-kamer>.

⁴ Zie <https://expertisecentrumspoon.nl/blog/rechtbank-noord-holland-slaat-plank-mis-met-nieuwe-aanpak-beroepen-niet-tijdig/>.

Bestuursorganen maken veel te weinig gebruik van de mogelijkheden in de wet en de praktijk om in **overleg met verzoekers** de werklust te beperken en de snelheid te vergroten.⁵ Overleg voorkomt dat een zaak bij de rechter belandt, en als een van beide partijen niet wil overleggen, dan is de rechter daar ook streng op. Als het al gebeurt, komt zulk overleg pas ruim na verstrijken van de wettelijke termijnen tot stand. Als onderzoeksjournalisten hebben we deze en andere '**best practices**' opgeschreven in een onlangs gepubliceerd Woo Witboek.⁶

Integendeel, ongeveer direct na de inwerkingtreding van de Woo begonnen hoge ambtelijke gremia op Rijks- en decentraal niveau al te **lobbyen voor inperking van het recht op openbaarmaking** als enige denkbare oplossing voor de vermeende hoge werklust.⁷ Het is voorbarig en onjuist om voor een inperking van de wet te pleiten zonder voortvarend aan de slag te gaan met de problemen zoals die onder de Wet openbaarheid van bestuur al bestonden. Zo maken bestuursorganen te weinig gebruik van de handvatten die de Woo (zoals art. 4.2a, prioritering/deelbesluiten en art. 5.7, vertrouwelijke voorinzage) biedt om snel en pragmatisch verzoeken af te handelen.

De **lessen van de Toeslagenaffaire** lijken vergeten. Een bepaling die in de wet werd opgenomen (art 5.2.3 Woo) om te voorkomen dat de samenleving niet zou kunnen controleren welke adviezen bestuurders hebben ontvangen – met als reden: het beruchte Memo Palmes – wordt zo restrictief mogelijk uitgelegd. Volgens ministeries zou alleen de allerlaatste beslisnota 'in de tas van de minister' hieronder vallen.⁸ Een nieuwe weigergrond art. 5.1.2.i – het goed functioneren van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen, de zogenaamde 'i-grond', – wordt juist te pas en te onpas gebruikt als duizendingendoekje. Vaak wordt niet eens de moeite genomen om andere, specifiekere weigergronden in te roepen, de i-grond wordt overal als een deken overheen gelegd. Het heilige geloof op ministeries dat ambtenaren slechter adviseren als hun adviezen (geanonimiseerd) openbaar worden is springlevend.

De afgelopen tijd wordt steeds duidelijker dat de vertraging in de afhandeling lang niet alleen in de fase van zoeken en lakken zit. Daarna gaan teamleiders, directiehoofden, communicatieafdelingen, belanghebbenden van buiten de overheid en topambtenaren, doorgaans tot aan de minister toe, nog eindeloos heen- en wren over alle mogelijke (politieke) risico's. Niet zelden neemt alleen al deze fase vele maanden in beslag. Met dit '**consensusmodel**' – op geen enkele manier voorgeschreven in de wet – zal het *nooit* mogelijk worden Woo-verzoeken – hoe klein ook – binnen de wettelijke termijn af te doen.

Dit consensusmodel maakt het Woo-proces bovendien tot **een politiek besluitvormingsproces**. Dat werkt niet alleen enorm vertragend en daarmee ondermijnend, maar raakt aan het fundament van het recht op overheidsinformatie, waarbij politieke belangen – in de brede zin des woords – geen rol dienen te spelen. Als een Woo-besluit de politieke 'lijn'

---

⁵ Zie voor deze conclusie o.a. ook de Invoeringstoets van SEO en de Kabinetsreactie op die invoeringstoets.

⁶ Gratis beschikbaar op <https://woo-witboek.openstate.eu/>.

⁷ Zie meerdere vergaderverslagen over de totstandkoming van de Kabinetsreactie Invoeringstoets Woo: <https://www.open-overheid.nl/over-open-overheid/tijdlijn-totstandkoming-kabinetsreactie-woo-invoeringstoets>.

⁸ Zie o.a. de Rijksbrede Woo-instructie, p. 46.

door moet, is er altijd een risico dat politieke afwegingen de beoordeling in sluipen. Zo bleek uit onlangs vrijgegeven documenten dat de senior communicatieadviseur van de gemeente Staphorst zich intensief bemoeide met het lakken van informatie uit Woo-documenten naar de rellen rondom de demonstratie van KOZP daar.⁹ En minister van LNVN Femke Wiersma draaide medio januari na lobby van boerenbelangenorganisaties hoogstpersoonlijk op het allerlaatste moment een besluit van haar ministerie over milieu-emissies van boeren terug.¹⁰

Naast deze kritiek op passieve openbaarmaking komt ook de actieve openbaarmaking veel te langzaam en te beperkt van de grond. De huidige actieve openbaarmaking is in feite allemaal achterstallig onderhoud. Het betreft informatiecategorieën die veelal allang openbare informatie waren, zoals beleidsregels, convenanten en vergunningen. Bovendien ziet het er nu naar uit dat A-organen op zijn vroegst eind 2026 en B-organen niet eerder dan 2029 aan deze verplichtingen gaan voldoen.¹¹

Oplossingsrichtingen

1. Neem in een AmvB op basis van artikel 8.7 van de Woo op dat Woo-besluiten door *een onafhankelijke Woo-afdeling* dienen te worden genomen, waarbij beleidsafdelingen en bestuurders alleen geconsulteerd worden en/of een kennisgeving ontvangen, om het Woo-proces te depolitiseren en als bijkomend voordeel te versimpelen en te versnellen
2. Draag bestuursorganen op om gebruik te maken van alle *best practices* die mogelijk zijn binnen de huidige wettelijke kaders om in overleg te treden met Woo-verzoekers zodat onduidelijkheden en vertragende elementen meteen benoemd en besproken kunnen worden, in lijn met de door ACOI ontwikkelde richtsnoeren en het Woo Witboek. Dit vraagt ook van de verzoeker dat die zich meewerkend opstelt, zoals de wet ook vereist.
3. Roep bestuursorganen op de *lessen van de Toeslagenaffaire* niet te vergeten en de Woo in die geest uit te voeren.
4. *Bezuinig niet op Woo-ambtenaren*. Als er één groep de werklast van Woo-verzoeken kan verminderen dan zijn het ervaren Woo-specialisten en -juristen die waardering krijgen voor hun werk en autonoom mogen opereren.
5. Begin richting de wetsevaluatie weer serieus na te denken over een *gedeeltelijk documentenregister* voor formele interne documenten en voor externe correspondentie.

Met vriendelijke groet,

mr. dr. Tim Staal

VVOJ / SPOON

---

⁹ Zie <https://open.staphorst.nl/woo-dossier-uitvoering-woo-verzoek-sinterklaasintocht-2022>.

¹⁰ Zie o.a. <https://www.nrc.nl/nieuws/2025/01/14/landbouw-minister-wiersma-grijpt-persoonlijk-in-bedrijfsgegevens-boeren-niet-openbaar-a4879503?t=1737981685>.

¹¹ Zie de 'Tijdelijke regeling uitzonderen bestuursorganen van de actieve openbaarmakingsplicht Woo', 26 september 2024, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2024-30890.html>.